

Kovács Tibor Attila

Egy enciklopédikus igényű vállalkozás – Az *Anyanyelvi és Irodalmi Nevelés* folyóiratról és feladatairól

Az anyanyelvi és irodalmi nevelés manapság egyre inkább enciklopédikus szemléletet igényel, nemcsak divatos, tanuláselméleti megközelítése miatt, hanem a felgyorsult fejlődés következtében folyamatos átalakulásban van a módszertana, egyre inkább kiteljesedik a nevelésfilozófiai célrendszere, bővül a résztudományainak köre, szélesebbé tágulnak a tudományközi kapcsolatai. Erős a kapcsolata a folklórral, a művészetekkel, az esztétikával, a szakmódszertanokkal és a művészetpszichológiával. Mindezek tudatában igencsak tiszteletre méltó vállalkozás folyóiratot indítani. Egy ilyen koncepciónak figyelembe kell vennie a szakmódszertan állandó és változó elemeit, számolnia kell a hagyomány és a modernség összeegyeztetésének a kérdéseivel és természetesen a történelem, illetve a modern társadalom és az oktatás intézményrendszerének a sajátosságaival is.

A belső és a külső köreinkben zajló változások erős befolyással vannak a gyermekeinkre, az óvodai, az iskolai nevelés folyamatára, és mindez kihívással jár a pedagógusok szempontjából. Már csak azért is, mivel társadalmi-környezeti változások következtében változik a tanulási attitűd, új kompetenciák, készségek elsajátítása válik szükségessé, átalakul az iskolai műveltség fogalma. Lényeges szempont lett a tanulási képesség fejlesztése minden műveltségterületen (Antalné Szabó 2013).

Az IKT-eszközök elterjedésével párhuzamosan előtérbe kerültek a tanulástámogató paradigmák. Mindezek várhatóan még nagyobb hangsúlyt fognak kapni a jövőben, különösen az anyanyelvi-irodalmi nevelésben, hiszen a részképességek fejlesztési lehetősége alapvetően az anyanyelvi nyelv szintjével párhuzamos. Ebből következik, hogy olyan kutatásokra van szükség, amelyeknek célja megtalálni az anyanyelvhasználat és a pedagóguskompetenciák fejlődését segítő kognitív, de hagyománypedagógiai szempontokat is ötvöző módszereit.

Ilyen integratív és enciklopédikus megközelítésű (a *Magyartanítás* hagyományaira épülő) folyóiratot indított az Apor Vilmos Katolikus Főiskola 2018-ban. A periodika tartalmával elsősorban az óvodapedagógusokat, tanítókat, illetve az általános és a középiskolai tanárokat kívánja megszólítani. Az *Anyanyelvi és Irodalmi Nevelés* szerzői alapvetően a Kárpát-medencei felsőoktatási intézmények kutatói, tanárai, médiaszakemberei, művészei közül kerülnek ki. A folyóirat főszerkesztője Gasparicsné Kovács Erzsébet, a váci Apor Vilmos Katolikus Főiskola tanára. Kutatási területe az anyanyelvi-irodalmi nevelés, ezen belül az olvasóvá nevelés, a beszédtechnika fejlesztésének a kérdései. A szerkesztőbizottság tagjai egyrészt a kiadó intézmény jeles képviselői, másrészt hazai és határon túli általános iskolai tanítók, tanárok, illetve egyetemi oktatók, reprezentálva az anyanyelvi-irodalmi nevelés ügyének Kárpát-medencei, határokon átívelő fontosságát.

A kiadvány állandó rovatai révén az anyanyelvi-irodalmi nevelés komplex szemléletű bemutatása mellett (*Tanulmányok*) betekintést nyújtanak a hazai és a határon túli pedagógiai gyakorlatba (*Anyanyelvünk, irodalmunk értékei*), illetve fórumai a felhalmozott tapasztalatoknak, jó gyakorlatoknak (*Műhely*). A színvonalas módszertani lapok elmaradhatatlan eleme, és ennek a szerkesztők fokozott figyelmet szentelnek, hogy beszámoljanak a helyi és az országos tanulmányi, művészeti versenyekről. Az áttekintés a kiadvány eddig megjelent számaiból mutat be minden évből egyet-egyét.

A 2018-as év 1–2. számának első tanulmánya Gasparics Gyuláé. Írásában elemzi a *Pom Pom meséi* című Csukás István alkotás nyelvi sajátosságait. A szerző rámutat a szövegek stilisztikai, grammatika és logikai jellemzőire és a címek, nevek tipikus szerkesztésmódjára. Mindezek alapján képet kaphatunk Csukás István stílus-teremtő univerzumáról. Hogyan ábrázolják a kortárs mesék a családot? – Gasparicsné Kovács Erzsébet a családi mesék jellegzetességeit vizsgálja a kortárs gyermekirodalomban. Bemutatja, hogy milyen gyakori témák és ábrázolási módok jellemzik ezta műfajt. Noha széles a paletta, alapvetően a családi kapcsolatrendszer, a megértés, a problémák és a veszteség feldolgozásának a kérdései kerülnek fókuszba. Homa-Móra Éva *Találkozásaink a mesével* című tanulmányában hitet tesz a mese jellem- és személyiségfejlesztő hatása mellett. Véleménye szerint számos előnye lenne annak, ha a mese hangsúlyosabb szerepet kapna az oktatásban, a nevelésben és a családban. A tanulmány írója hasznos módszertani ötleteket ad az alsó tagozatos mesefeldolgozáshoz. A bemutatott ötletek egyfajta „bájos gyűjteményként” szolgálnak a varázstalanított világgal szemben.

Egy mérvadó anyanyelvi-irodalmi folyóiratból nem hiányozhatnak a különböző költői életutakat bemutató portrék sem. Varga Józsefné Horváth Mária Pusztai Sándor költészetét egy sorba helyezi Sik Sándor és Mécs László művészetével. Pusztai Sándor költő és lelkipásztor volt, pályáját az örök emberi értékek, az istenhit, a rábizottak támogatása, illetve ebből fakadóan költészetét a krisztusi fény motívuma hatotta át. Fontos lenne ismerni a nevét, hiszen hite, világképe és magyarságtudata példa lehet a mai nemzedék számára is. Csizmadia Gertrúd *Zarándokként ezen a földön* című tanulmánya alapvetően az ember Istenre utaltságát mutatja be a szövegek vizsgálatának tükrében. A zarándokszoltások elemzésében a vallási, történelmi szempontok mellett megjelennek a stilisztikai, retorikai perspektívák is. Sályiné Pásztor Judit két történelmi regényről ír, amelyekben fontos szerepet kap a hazaszeretet és a hit, valamint ezek kapcsolata. Az egyik regény az *Egri csillagok*, a másik Franz Werfel *A Musza Dag negyven napja*. A szerző a magyar–örmény nemzeti sors hasonlóságai mellett a regények narratológiai, poétikai összevetését is megteszi.

A *Határon túl* elnevezésű rovat cikkeiben módszertani fejlesztések bemutatása, délvidéki, erdélyi módszertani műhelyek projektjei állnak. Az *Érintkezések* rovat középpontjában a részképességek fejlesztésének a kérdése található, ezen belül a *Sakk-matt a diszlexiának* programterv bemutatására kerül sor. A *Kitekintőben* egy váci intézménynév helyesírási, nyelvi elemzése olvasható. A *Műhely* rovatban az anyanyelvi képességek és a mese, mesélés kapcsolatát járják körül a szerzők. Varga Tünde a humor forrásait vizsgálja a szavakban, szókapcsolatokban és a szójátékokban. Végül az *Aktualitásokban* beszámolókat olvashatunk a különböző anyanyelvfejlesztő és -ápoló versenyekről. Ilyen a *Kárpát-medencei prózaolvasó verseny*, illetve a *Magyar nyelvi és nyelvhelyességi verseny*. A szerzők mérleget is vonnak: fontos missziójuk van ezeknek a versenyeknek a nyelvi kompetenciák fejlesztésében és a magyar kultúra ápolásában.

2019-ben is két összevont szám jelent meg. A 3–4. szám el tartalomában az előzőektől, ugyanakkor rendkívül változatos témaköröket érint. A *Tanulmányok* rovatban Varga Józsefné Horváth Mária *Kaffka Margit, a költő* címmel írt tanulmányt. A szerző meglátása szerint költőként is fel kell fedeznünk Kaffka Margitot. Értelme szerint Kaffka Istent kereső, női sorsot elemző, jelentős költő, akinek verseiben felsejlenek a korszak meghatározó szellemi, művészi áramlatai. A továbbiakban Káldi Csilla Lilla OTDK-különdíjas írása olvasható, amelyben saját fejlesztésű eljárását, a verses mozgásos gyermekfejlesztő módszert mutatja be. A módszer célja a figyelemzavaros gyermekek oktatásának a segítése. A tanulmány állítása szerint – többek között – a versritmus sajátosságainak a tanórai középpontba állításával lehetséges a figyelemzavart csökkenteni. Gasparicsné Kovács Erzsébet *A beszédtechnika fejlesztése óvodás- és kisiskoláskorban* című tanulmánysorozatának célja a gyermekek beszédfejlesztési módszertanát és eljárásait bemutatni. A szerző az előző kiadványokban írt a helyes beszédlegrézésről és a hangok helyes ejtéséről, ez esetben a beszédtempó, beszédsebesség, ritmus kérdéskörét és alapvető gyakorlatait dolgozta fel.

Az *Érintkezések* rovat Sallai Éva oktatástörténeti tanulmányát tartalmazza, amely az Eötvös Collegium megrendítő és fájdalmas, 1950-ben történt feloszlatai körülményeit tárja elénk. A *Kitekintőben* Máté Emese *A lét finomabb síkja felé* című cikkében az alternatív pedagógia keretében ír az életmesék személyiséggazdagító és -fejlesztő hatásáról. A *Műhelyben* többek között helyett kapott egy helyesírási versenyről szóló beszámoló, valamint egy József Attila-élméműsor leírata is. Fontos kérdéseket feszeget Csizmadia Gertrúd *Magatartás és teljesítmény* című tanulmányában: Hogyan lehet megteremteni a hatékony tanulás mentális feltételeit az órán? A szerző bemutat egy az iskolai szabályokhoz kapcsolódó szövegértési feladatsort is, amely alkalmas lehet a tanulókörösség normarendszerének az átgondolására. Végül egy élménypedagógiai óratervezettel ismerkedhet meg az olvasó. A Tom Sawyer órai feldolgozásának egy lehetséges módját mutatja be Kormányos K. Gyöngyi az élménypedagógia segítségével, hasznos módszereket, ötleteket felvillantva.

A 2020-ban megjelent 1–2. szám első írása Hargitai Katalin munkája. A *Beszédfejlesztés az óvodában* című tanulmányának a célja az, hogy bemutassa és ötleteket adjon a Szó-Kép-Tár óvodai fejlesztődoboz használatához. A módszer alkalmas a nyelvi felzárkóztatásra és a gyermeki kérdésekre épülő ismeretszerzésre. Keresztury Dezsőt elsősorban irodalomtörténészként ismeri az olvasókörösség, Varga Józsefné Horváth Mária azonban mint költőt mutatja be. Költészete izgalmas, sokszínű, ugyanakkor eleddig kevésbé ismert. Tolnai Katalin *Empíriák az óvodások írásmozgáskoordinációjának fejlődéséről* című írásában az írástanulás aktuális kérdéseit veszi górcső alá. Meglátása szerint a kézirás fontos a digitális világban is, hiszen a kognitív fejlődést is serkenti. Mindemellett a tanulmány egy diagnosztikai fejlődésvizsgáló rendszerrel végzett kutatásról is beszámol. Megállapítja, hogy az írásmozgás fejlettsége nem mindig esik egybe a rajzos produkció színvonalával. A pedagógusi életút tele van számos kihívással, nehézséggel. Fejér Gábor 30 év pedagógiai tapasztalatát sűrítette a módszerébe, amely alapvetően az önmegismerés és az egymásra figyelés pedagógiája. Állítása szerint a művészet gyógyszer a belső feszültségekre. Az *Improland* egy olyan művészetterápiás önképző kör, ahol mindenki alkotótárs lehet. A szerző írásában az improvizációs művészeti élménnyel kapcsolatos pedagógiai tapasztalatait osztja meg az olvasóval.

A *Kitekintő* rovatban a rövidítésről és a zanzáról tett közzé rövid, szellemes írást Holczer József *Rövidebben... Még rövidebben* címmel. Aktuális kérdéseket feszeget Várad Ferenc *Olvasás és videojáték – szimuláció vagy narratíva (iskolai közegben)?* című tanulmánya. Az új kulturális közeg, a velünk élő médiavilág új narratív és azonosulási megoldásokat kínál a fiatal olvasóknak. A szerző következtetése szerint a tanulási folyamatok ösztönzése szempontjából a digitális médiumok modellalkotó tulajdonságai és az iskolai célkitűzések alapvetően összeegyeztethetők. Ugyanakkor a nemzeti hagyományunkat képező szövegek szimulációs feldolgozása esetében már nem ilyen reménykeltő a helyzet.

A *Műhely* rovat első tanulmánya interaktív és kooperatív módszereket kínál az óvodai anyanyelvi foglalkozásokhoz. Az alapvetően az RWCT-re épülő élményszerű módszerek elősegíthetik a gyermekek kommunikációs képességének a hatékonyabb fejlődését. A következő cikk az 1956-os forradalmi eseményeket feldolgozó pódiumműsor tervezetét mutatja be *Azért harang a harang, hogy hívja az élőket* címmel. Az alapvetően irodalmi és zenei elemeket felvonultató program a részletes történelmi események bemutatása helyett inkább az érzelmi kapcsolódás kialakítását, a szülőföld szeretetének elmélyítését célozza meg.

Sokoldalúság és elkötelezettség: összességében mind a tartalmi, mind a szerkesztésbeli sajátosságokból egyértelműen megtapasztalható a sokoldalúságra, az enciklopédikus igényű bemutatásra való törekvés. Továbbá az olvasó kiérezheti a sorok mögül a szerzők és a szerkesztők erős elkötelezettségét az anyanyelvi nevelés ügye iránt. Tudjuk, hogy a kurrens anyanyelvi kutatások egyik része a tananyag és a nyelvhasználat kapcsolatát vizsgálja, miközben mások a pedagógiai módszereket vetik össze az iskolai órák diszkurzuselemzése révén. Ezzel szemben meglepően sokan a hagyományban keresik a korszerűség alapjait (Pölcz 2020). Talán a legfontosabb mégis a gyermek

megértésének a szándéka, a felelősség átérzése, a változásra való nyitottság. Mindebben nagyon erős az *Anyanyelvi és Irodalmi Nevelés*. Mi lehet a jövőbeni sikeres anyanyelvi nevelésnek a záloga? A tanulástámogatás, a képességfejlesztés előtérbe helyezése? Részben igen, de a fent bemutatott tanulmányok tanúsága szerint az anyanyelvi és irodalmi nevelésben nélkülözhetetlen a generációk tudáshorizontját összekötő, a történelmi identitásstruktúrákra építő és az ezeket értékalapon fejlesztő alapvető szemlélet.

Irodalom

Antalné Szabó Ágnes 2013. A tanulásalapú anyanyelvi nevelés. *Anyanyelv-pedagógia* 4. <http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=481> (2021. április 7.)

Pölcz Ádám 2020. Anyanyelvi kompetenciafejlesztő munkafüzetek 20–21–22. *Anyanyelv-pedagógia* 4. <http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=870> (2021. április 7.)

Kovács, Tibor Attila: An Encyclopaedic Business – About the journal of mother tongue and literary education and tasks related to these

Az írás szerzőjéről

Kovács Tibor Attila

gyakorlati tanár
Károli Gáspár Református Egyetem
Tanítóképző Főiskolai Kar, Nagykőrös

kovacs.tibor[kukac]kre.hu